

LA SITUACIÓ DE LA TOPONÍMIA AL LITORAL DE CALVIÀ

Jordi Pagès Mas

XV Jornada d'Antroponímia i Toponímia. Manacor, 2002

INTRODUCCIÓ

És conegut per tots que el turisme a Calvià ha suposat una notable millora en les condicions de vida dels seus ciutadans; però com se sol dir: «Entre poc i massa, sa mesura passa». Actualment, el turisme i els efectes generats per aquesta indústria han donat lloc a una situació actual bastant inversemblant 50 anys enrera.

Calvià sempre havia estat un municipi pobre, amb pocs recursos i una economia basada en l'explotació agrària. A més, les explotacions es caracteritzaven per ser grans latifundis en mans de senyors que vivien a Ciutat, i que llogaven i rellogaven provocant una contínua fuga de les escasses riqueses que l'explotació generava. Per fer-nos una idea de com el latifundisme afectava Calvià, direm que el 1863 quatre possessions aglutinaven el 66,3% de les terres calvianeres.

Pel que fa a la població, la seva importància també era mínima: mai no havia superat els 3.000 habitants (vegeu figura 1).

Tot i així, l'activitat agrària havia generat una certa abundància de topònims relacionats amb la pròpia activitat i d'altres relacionats amb l'orografia i l'hidrografia. Hi havia una mica de tot, malgrat que l'estructura de la propietat no permetia una gran proliferació.

Actualment ens trobem amb un panorama força diferent. La població al municipi supera els 40.000 habitants, i l'activitat econòmica es fonamenta en més d'un 90% en els serveis, generant grans beneficis i excedents que es reinverteixen en la pròpia activitat i en la construcció.

Això que pot semblar que no tenguí cap relació amb la toponímia, l'experiència ens demostra que no és així. Aquest boom demogràfic provocat per l'activitat turística, s'ha produït en un espai de temps tan reduït, que no ha donat temps a assimilar l'impacte. Un impacte que es tradueix en un nou espai que no té res a veure amb aquell que cinquanta anys enrera haguéssim pogut conèixer.

Així doncs, el nou espai es defineix per una reestructuració del territori que afecta tots els àmbits: la xarxa viària, les poblacions, l'economia, la societat, la nova realitat cultural, històrica..., i la toponímia.

Pensem que l'activitat agrària es concentrava essencialment a l'interior del municipi, i l'activitat turística es concentra, especialment, a les zones costaneres. Només això, ja ha provocat una reestructuració territorial i una relocalització dels serveis, equipaments i les estructures que han desmantellat i trasbalsat totes les estructures anteriors.

Per si no fos prou, la massiva arribada d'immigrants, gairebé tots de fora de Mallorca, ha provocat un relleu cultural prou significatiu. La població inicial, amb prou feines 3.000 habitants, no ha estat capaç d'assimilar els 40.000 novenguts, i això s'ha traduït en un relleu poblacional, especialment impactant a les zones costaneres, menys poblades.

Pel que fa a la toponímia, la reestructuració del territori i el relleu poblacional, estan suposant la progressiva mort del llegat toponímic anterior, per una neotoponímia que es va consolidant, i caracteritzada per formar part d'una o varies cultures que es van imposant al nou territori.

EL RELLEU POBLACIONAL

Tot i els esforços que s'han destinat a minimitzar l'enorme impacte que ha suposat l'arribada massiva de nous residents, la situació social i cultural al municipi ha canviat. El vehicle d'expressió més emprat no és la llengua catalana, i això es tradueix en un desconeixement general del territori, i la seva toponímia.

L'enorme volum d'immigrants no permet una assimilació per part de la població inicial, i això provoca un desconeixement bastant general de la informació que ens transmeten els topònims. Aquest desconeixement, sovint, es resol amb la reimplantació de nous topònims, fixats en la llengua originària dels immigrants, i molt més populars i explicatius.

Aquest fenomen es produeix de manera desigual al territori, però és especialment destacable a les zones costaneres, on l'activitat turística s'ha desenvolupat amb més força. Pensem que les zones costaneres són aquelles que han sofert un canvi més radical, a causa del tipus d'activitat turística que s'ha desenvolupat al municipi. Així, el turisme que s'ha implantat és bàsicament un turisme talosotròpic (sol i platja), que necessita unes infraestructures de què no es disposaven. Això ha provocat un notable desenvolupament urbanístic i demogràfic a tot el litoral.

Aquest desenvolupament urbanístic ha canviat la fisonomia del territori, convertint un territori rural (com era abans dels anys 60), en un territori urbà a l'actualitat. Aquesta urbanització del territori ha suposat la desaparició de molts topònims, que han quedat enterrats sota la realitat actual.

Aquesta desaparició s'ha vist rellevada per una sèrie de topònims típicament urbans: carrers, establiments, promocions, urbanitzacions..., que, en línies generals, no tenen res a veure amb els topònims originals, i sovint estan fixats en llengües al·lòtones, però que, en definitiva, expliquen el moment actual, el nostre present.

LA NOVA TOPONÍMIA

És cert que molta d'aquesta toponímia no ha tengut temps de ser fixada, però l'actual procés de transformació del territori, i l'imparable increment demogràfic que experimenta el municipi, estan emboirant el llegat toponímic.

Així, comença a ser habitual trobar alguns topònims com Aldea Cala Fornells, El Dorado, o Aquapark, en documents i cartografies actuals, en detriment d'altres. Els motius que provoquen la substitució de topònims són diversos. En alguns casos, es deu a la

Figura 1: Evolució de la Població al municipi de Calvià.

Any	Població	Any	Població
1900	2.567	1960	2.335
1910	2.688	1970	3.579
1920	2.570	1975	8.096
1930	2.617	1986	13.678
1940	2.663	1991	20.928
1950	2.327	1998	32.787

Font: Ajuntament de Calvià, i INE/IBAE. Elaboració pròpia.

impopularitat del topònim original; segurament és el cas d'Aldea Cala Fornells, que es troba a la Serra dels Porcs. Tot i que això és discutible, perquè en lloc d'adoptar l'orònim on es localitza aquest indret, es podria haver adoptat Ses Algues Blaves, que és el topònim marítim més pròxim.

Sigui com sigui, el promotor encarregat d'aquesta macroconstrucció, no va tenir prou tacte per respectar un topònim que representa tot un llegat patrimonial. Finalment caurà en l'oblit, i, si no, que ho demanin als residents d'Aldea Cala Fornells.

Aquest exemple és extensiu a tota la costa calviànera, i suposo que es repeteix a altres indrets; així que, sigui per la teòrica impopularitat del topònim original, per desco-neixement, o per indiferència, s'està produint un autèntic trasbals en la nostra toponímia.

Figura 2: Neotopònims fixats i acceptats, que podem trobar fàcilment.

Urbanització Malgrat	Aldea Cala Fornells
Urbanització Palvil	Urbanització el Toro
Urb. Costa de la Luz	Urb. Sol de Mallorca
Urb. Son Maties	Urb. Costa den Blanes
Urb. Torre Nova	Porto Adriano
Urb. Badia de Palma	Porto Novo
Urb. Parque de Bendinat	Puerto Portals
Urb. Costa de Bendinat	Casino
Urb. Palmanova	Aquapark
Urb. Magalluf	El Dorado
Urb. Costa de la Calma	Hotel Galatzó
Urb. AtalaiaHotel	Punta Negra
Urb. Hapimag	Polígon industrial
Urb. Ses Rotes Velles	Subcentral Valldurgent

Font: Elaboració pròpia.

Amb els genèrics passa quelcom semblant. És preocupant comprovar l'especial predilecció que senten alguns ciutadans per fixar genèrics com Aldea, Villa o Casa. Per sort, aquesta microtoponímia no sol arribar a les cartografies, però s'està fent molt popular, i aquest és el primer graó de cap a l'acceptació d'un topònim.

Malauradament, aquest procés continua produint-se. La feblesa de la llengua en municipis com Calvià, implica un seguit d'accions i agressions en la conservació de la toponímia. L'acceptació d'aquests topònims per la població local està provocant veritables maldecaps per a les Administracions i els propis ciutadans que gairebé no saben ni tan sols on viuen.

Figura 3: Ubicació real d'alguns nuclis de població de creació més o menys recent.

Nuclis de població	Ubicació real
Cala Fornells	Cala Fornells
Peguera	Peguera/Torà
Hapimag	Platja dels morts
Costa de la Calma	Cala Blanca
Santa Ponça	Ses Rotes Velles/Santa Ponça
El Toro	Ses Penyes Rotges
Portals Vells	Portals Vells
Sol de Mallorca	Cala Xada
Badia de Palma	Cala Vinyes
Sa Porrassa	Sa Porrassa
Magalluf	Magalluf/Es Salobrar
Torrenova	Sa Torre Nova
Palmanova	Son Maties/Ses Planes
Son Caliu	Son Caliu/Son Anglesola
Costa den Blanes	S'Hostalet
Portals Nous	Portals Nous
Illetes	Cala Comtesa/ses Illetes

Font: Elaboració pròpia.

Això que pot semblar desmesurat, és cert. Hi ha urbanitzacions amb límits imprecisos, i topònims desplaçats per la construcció de noves urbanitzacions, que afegixen més incertesa en aquest *ball* de noms i topònims (vegeu figura 3).

D'aquesta manera, sorgeixen neotopònims com Maganova per fer referència a aquells que viuen a l'entramat urbanístic de Palmanova, Magalluf, Torrenova, Son Caliu, Sa Porrassa, Badia de Palma, i Cala Vinyes; i segurament encara ens deixam Sol de Mallorca, conformant una autèntica connurbació.

L'aglutinament experimentat a Palmanova no és aïllat, a Santa Ponça passa quelcom semblant. Santa Ponça és un pseudohagiotònim que dona nom a una possessió, i per extensió aglutina les urbanitzacions que es van desenvolupar a la possessió de ses Rotes Velles (ses Rotes Velles, i Costa de la Calma), i les microubanitzacions sorgides a Nova Santa Ponça i Hàbitat Golf Santa Ponça (vegeu figura 4).

Figura 4: Microubanitzacions de més de 50 habitatges a Hàbitat Golf Santa Ponça.

Urbanitzacions a Hàbitat Golf Santa Ponça	
Las abubillas	Campo verde
Las abubillas I	Urbanització Palvil
Las abubillas II	Residencial la Colina
Parque de Golf	S'Alqueria del golf
Ambassador park	Palm gardens
Son Severin	Finques d'es Garrigó
Green park	Las fincas del golf
Sunset gardens residencial	Finca gardens
Las terrazas de Mallorca	La Aldea solana
Porto golf	Lomas de Santa Ponsa
Jardines de Porto golf	Olimpo del golf
Los Pámpanos	Pinomar
Las fuentes de los pámpanos	Forat 19
S'Alqueria de los pámpanos	Mar del Sur
Residencial ses Penyes Rotges	Boulevard de Santa Ponsa
Ses Penyes Rotges golf	Las Palmeras de Santa Ponsa
Urbanització Malgrats	Las villas del Golf

Font: Elaboració pròpia.

EL CAS D'HÀBITAT GOLF SANTA PONÇA

L'Hàbitat Golf Santa Ponça i Nova Santa Ponça constitueixen la darrera gran agressió urbanística i toponímica al municipi de Calvià; almenys és la més extensa i preocupant. L'extensió d'ambdues urbanitzacions supera tot el que s'ha urbanitzat fins a l'actualitat a Santa Ponça.

El cas de Nova Santa Ponça pareix ser un tipus d'urbanització menys agressiu, sobre la toponímia, pel seu propi caràcter d'urbanització enfocada a satisfer la demanda d'un tipus de població que cerca vivendes de caire unifamiliar.

Pel que fa a Hàbitat Golf Santa Ponça, i com ens indica el seu nom, es tracta d'un tipus d'urbanització molt extensa, enfocada a captar consumidors de camps de golf. Entre

els seus principals atractius, aquesta urbanització disposa de 3 camps de golf, a més de promocionar la proximitat a 2 ports esportius, i les vistes a la mar.

Si ens fixem en els neotopònims escollits pels promotors en les seves promocions, veurem que hi ha un gran desordre entre genèrics i parts identificatives, tot depenent de l'idioma escollit. El castellà és la llengua predominant en més d'un 60% dels topònims, seguit de l'anglès, els topònims indefinits, i en darrer lloc el català.

Pel que fa a la classe de topònims no hem fet distinció entre genèrics i parts identificatives, per la dificultat que això representa, però hem observat que no hi havia la mateixa unanimitat a l'hora d'escollir l'element que havia d'incorporar-se a la toponímia, però sí n'hi havia amb la llengua. Tot i així, sembla que en un 50% dels casos hi ha una especial predilecció per promocionar les mateixes construccions, i en un altre 50% dels casos agrada promocionar el caràcter verd i ecològic de l'entorn (biònims). Pel que fa als topònims referents a les construccions, hem d'esmentar l'importància de *fincas*, seguit de les alqueries, urbanitzacions, residencials; això dóna una idea del tipus de construccions que s'hi troben.

En canvi, els biònims es decanten més pels *parques* i totes les seves variants lingüístiques, adoptant sovint altres formes com *jardines* i *campo*.

Una altra classe de topònim força present és aquell que fa referència a l'esport. En 9 ocasions apareix l'esport verd per excel·lència: el golf; i en 4 casos es fa referència a la nàutica.

Finalment, els elements propis de la geografia com Mallorca i Santa Ponça apareixen en una i tres ocasions respectivament; i sorprenentment s'arriben a situar les illes Malgrats i ses Penyes Rotges gairebé allà on es troben en unes altres tres ocasions.

Desgraciadament, Sa Punta Prima ha desaparegut a canvi d'una urbanització anomenada Son Severin.

CONCLUSIONS

El continu urbà suposa una mort lenta però gairebé segura dels topònims preexistents, però el desconeixement per part de l'actual població autòctona dels topònims que no han estat absorbits pel desenvolupament urbanístic, suposarà una pèrdua molt més gran i injustificable.

Es tracta d'una pèrdua gran i injustificable pel simple fet que es perdrà una part del nostre bagatge cultural i històric, i suposarà perdre una visió acurada del nostre territori. La toponímia explica el paisatge, ens dóna una descripció d'allò que els nostres avantpassats han vist i viscut en un moment determinat, o al llarg de molt de temps d'observacions.

Desgraciadament, estam perdent aquesta visió de la toponímia, i estam deixant que se'n faci un ús mercantil i interessat. El cas d'Hàbitat Golf Santa Ponça pot semblar exagerat, però és real, i hauria de servir com a exemple a no seguir. Mentrestant, es van construint aquests paratges, es va destruint una part del nostre patrimoni, i anam esperant que s'imposi una mica de seny per tal de garantir un mínim de protecció per a la pròpia toponímia. En casos com aquest s'haurien de garantir uns mínims i fer conèixer el territori als propis ciutadans.

En definitiva, si la toponímia representa la visió que tenim del territori, què veuran els nostres descendents en el nostre llegat toponímic?

BIBLIOGRAFIA

AA. VV. *Calvià y su término*. Calvià: Ajuntament, 1962.

GARCÍAS, G.; VERD, S. *Calvià, del verde al azul*. Calvià: Ajuntament, 1986.

ROSSELLÓ, R. *Notes històriques de Calvià (segles XIII-XVI)*. Calvià: Ajuntament, 1987.

AA. VV. *Toponímia i Geografia*. Palma: Departament de les Ciències de la Terra.UIB, 2001.